

Nr 45.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om pension eller understöd åt vissa personer.

(5:e avd.)

Statsutskottet får härmed avgiva utlåtande i anledning av väckta motioner om beredande av pension eller understöd åt vissa anställningshavare i statens tjänst m. fl.

Beträffande utredningen i de ärenden, som behandlas i utlåtandet, får utskottet, i den mån ej redogörelse i det följande lämnas, hänvisa till vederbörande motioner.

1:o) **Förre förrådsförvaltaren H. P. Gelin** (*förhöjd pension*). I de likalydande motionerna I: 208 och II: 262, väckta den förra av herr *Boo m. fl.* och den senare av herr *Andersson* i Brämhult *m. fl.*, har hemställts, att riksdagen måtte besluta, att f. d. förrådsförvaltaren vid intendenturkåren, kaptenen i armén Hugo Pontius Gelin må fr. o. m. den 1 oktober 1952 komma i åtnjutande av de för tjänste- och familjepension för 26 löneklassen, löneplan nr 1, gällande pensionsunderlagen.

Till stöd för ifrågavarande förslag anföres i motionen I: 208 följande.

Den 1 oktober 1952 avgick dåvarande förrådsförvaltaren vid intendenturkåren, kaptenen i armén H. P. Gelin från sin innehavande beställning med av statskontoret enligt beslut den 25 juni 1952 tillförsäkrad ålderspension och familjepension enligt 1947 års allmänna tjänstepensionsreglemente och familjepensionsreglemente.

Grundbeloppet för den tillförsäkrade pensionen fastställdes enligt statskontorets beslut den 23 augusti 1952 till 6 360 kronor för år. Delta belopp motsvarar enligt den under 14 § i tjänstepensionsreglementet intagna tabellen löneplan nr I begynnelseunderlaget för löneklass 24, d. v. s. slutlöneklassen i den lönegrad Ma 21, vartill Gelins vid pensionsavgången innehavda förvaltarbeställning hänförts fr. o. m. den 1/7 1952.

Med hänsyn emellertid till de särskilda omständigheter, som måste anses föreligga beträffande bestämmandet av storleken av pensionsbeloppet i förevarande fall, synes det oss vara med skäligheten överensstämmande, att grundbeloppet av Gelins tjänstepension fastställes utgå enligt löneklass 26, slutlöneklassen i lönegrad Ma 23, uti vilken lönegrad samlliga av arméns förvaltare i intendenturförrådstjänst, med undantag av åtta, fr. o. m. den 1/7 1952 äro placerade (prop. 1952: 120, punkt 3).

Av nämnda åtta befattningshavare, som vid lönedifferentieringens tillkomst den 1/7 1952 kommo att inneha beställningar i Ma 21, är det endast en, nämligen Gelin, som avgått med pension motsvarande Ma 21. De som efter den 1/7 1952 tillträda befattning i Ma 21 erbjudas, i mån av vakanser,

i tur och ordning förflyttning till befattning i Ma 23, med pensionsrätt i paritet därmed. För dessa kommer sålunda pensionsfrågan icke att medföra lägre pensionsförmåner.

Till stöd för det här anförda få vi ytterligare framhålla följande:

Gelin tjänstgjorde såsom förrådsförvaltare vid A 8 den 15/3 1930—15/10 1933, vid AIK den 16/10 1933—15/8 1938 och vid I 15 den 16/8 1938—31/3 1948. Som en belöning för ådagalagt nit och skicklighet erhöll han den 1/4 1948 förflyttning till Stockholm med placering vid AIS. Vid tiden för denna överflyttning voro samtliga förrådsförvaltare hänfödda till en och samma lönegrad. Differentiering av förvaltarbeställningarna på lönegraderna Ma 23 och Ma 21 skedde först fr. o. m. den 1/7 1952 eller endast 3 månader före Gelins avgång ur tjänst. Hade resultatet av denna differentiering kunnat förutses vid tidpunkten för Gelins placering vid AIS hade han givetvis icke placerats till denna tjänstgöring. Differentieringen innebar nämligen att den av Gelin vid pensionsavgången innehavda förvaltarbeställningen placerades i lönegrad Ma 21, vilket oförskyllt för Gelin kom att medföra lägre pensionsförmåner än han skulle kommit i åtnjutande av därest överflyttning till AIS icke ägt rum. Då emellertid hans tjänstgöring vid AIS omfattar endast 4 1/2 år, under det att hans ovanberörda tjänstgöring vid A 8, AIK och I 15 i förvaltarbeställningar, vilka numera äro placerade i lönegrad M 23, överstiger hela 18 år, synes han rättvisligen böra i pensionshänseende hänföras till denna lönegrad, särskilt som — enligt vad av generalintendenten bestyrkts — Gelin som förrådsförvaltare nedlagt ett synnerligen förtjänstfullt och för kronan ovanligt gagnarikt arbete samt det här är fråga om en av arméns skickligaste förrådsförvaltare.

Utskottet. Då den föreliggande pensionsfrågan i första hand bör prövas av Kungl. Maj:t, får utskottet hemställa,

att motionerna I: 208 och II: 262 icke må av riksdagen bifallas.

2:o) **Majoren Nils Frykberg (förhöjd pension).** I motionen II: 6 hemställer herr *Persson* i Norrby, att majoren Nils Frykberg i Gävle måtte från och med den 1 april 1954 komma i åtnjutande av tjänste- och familjepension, såsom om han före övergången till frivillig övergångsstat innehåft kaptensbeställning.

Av handlingarna i ärendet inhämtas bl. a.,

att Frykberg, som är född den 30 mars 1888, den 26 juli 1918 utnämndes till löjtnant av 1. klass vid Hälsinge regemente;

att han den 3 december 1926 utnämndes till kapten i regementet;

att han den 1 januari 1927 frivilligt överfördes till beställning på övergångsstat;

att han fr. o. m. den 1 april 1946 utnämndes till major i armén;

att han efter överföringen till övergångsstat och intill den 1 mars 1938 fullgjort tjänstgöring i egenskap av beställningshavare på övergångsstat sammanlagt 7 månader 15 dagar;

att han under tiden 1 mars 1938—2 oktober 1939 varit förordnad såsom befälhavare för Vaxholms landstormsområde nr 46 c) samt därunder jämväl

uppehållit befattning såsom extra rullföringsofficer vid Stockholms stads rullföringsområde nr 45 under tiden 1 juli—20 augusti 1939;

att han fullgjort beredskapstjänstgöring under tidsperioderna 28 mars—6 april 1940, 15 april—10 augusti 1940, 15 augusti—28 oktober 1940 samt 30 december 1940—31 december 1941;

att han fr. o. m. den 1 januari 1942 varit förordnad å en för pensionsavgången kompaniofficer avsedd arvodesbefattning såsom biträdande mobiliseringsofficer vid Hälsinge regemente med arvode motsvarande (netto-)lön, fr. o. m. den 1 juli 1942 i dåvarande löneklass Oa 10, fr. o. m. den 1 juli 1947 i löneklass 1: 29 och fr. o. m. den 1 juli 1952 i löneklass 1: 30;

att sistnämnda förordnande upphör med utgången av mars 1954;

samt att Frykberg är tillerkänd en enligt bestämmelserna i 3 § 1 mom. kungörelsen den 30 juni 1947 ang. omreglerad tjänste- och familjepension m. m. (lydelse enligt kungörelsen 1948: 257) omreglerad pension med ett grundbelopp (begynnelseunderlag) å 6 024 kronor för år, vilket motsvarar grundpension (begynnelseunderlag) enligt 23 löneklassen eller löneklassen närmast under den för löjtnant på aktiv stat före den 1 juli 1952 gällande högsta löneklassen.

Till stöd för det i *den föreliggande motionen* väckta förslaget anför motionären — efter att ha erinrat att Frykbergs sammanlagda effektiva tjänstetid utgör 29 år 5 månader 15 dagar, varav på aktiv stat 15 år 2 dagar, på frivillig övergångsstat 7 månader 15 dagar, i beredskapstjänst 1 år 6 månader, 28 dagar samt i arvodesbefattning 12 år 3 månader, vartill kommer Frykbergs ovan omförmälda tjänstgöring som befälhavare för Vaxholms landstormsområde samt såsom extra rullföringsofficer vid ro 45 — bl. a. följande.

Genom inkallelse till tjänstgöring under beredskapstiden hindrades Frykberg att begagna erbjudande om civil anställning. Starka skäl synes tala för att han erhåller tjänste- och familjepension enligt högre löneklass än den 23:e. Vid övergången till frivillig övergångsstat hade han i 6 år varit kompetent för befordran till kapten men på grund av då rådande dåliga befordringsförhållanden endast kunnat befordras till kapten i regementet med bibehållen löjtnantslön. Genom sin tjänstgöring i arvodesbefattning har han — bortsett från inkallelsen till beredskapstjänstgöring — under en lång följd av år fullgjort arbetsuppgift avsedd för pensionsavgången kapten och avlönad enligt för sådan kapten gällande normer. Sina uppgifter har han fullgjort på ett sådant sätt, att han redan den 1 april 1946 av de militära myndigheterna ansetts böra belönas med en honorärbefordran till major i armén. Att han erhållit förlängt förordnande i innehavande befattning under ett år efter den normala avgångsåldern, 65 år, borgar för att han även sedermera fullgjort sina åligganden på bästa sätt, vilket också vitsordas av vederbörande militära chef.

I en den 4 januari 1952 dagtecknad skrift anhöll Frykberg hos Kungl. Maj:t om pensionsförbättring.

I häröver avgivet utlåtande anförde *försvarets civilförvaltning* följande.

Civildförvaltningen får framhålla, att arvodesbefattningen med arvode enligt löneklass Oa 10 (motsvarande) förutsatts närmast skola innehavas av pensionsavgångna kompaniofficerare, till vilken kategori av pensionsavgången personal Frykberg är att hänföra. Att tjänstgöring i dylik befattning skulle berättiga till högre pension än den, som följer med den beställning vederbörande innehåft, har icke ifrågasatts. Kungl. Maj:t har också genom beslut den 24 september 1948 beträffande kaptenen i Livgrenadjärregementets reserv A. E. W. Merwiin, vilken i likhet med Frykberg avgått från beställning såsom löjtnant å övergångsstat (frivillig) och sedermera uppehållet för pensionerad kompaniofficer avsedd arvodesbefattning (hemvärns-officer) icke funnit skäl medgiva pensionsförbättring. På grund härav och med hänsyn till de konsekvenser ett bifall till ansökningsen skulle medföra anser civilförvaltningen sig icke kunna tillstyrka densamma.

Statskontoret anslöt sig i avgivet utlåtande till vad civilförvaltningen anfört och framhöll därjämte, att det Frykberg tillerkända pensionsbeloppet, 6 024 kronor för år, utgjorde grundbeloppet av honom tillkommande pension, sedan befrielse medgivits från i 3 § 1 mom. kungörelsen nr 657/1947 omförmäld minskning av tjänstepensionsunderlaget för befattningshavare med 50 års pensionsålder.

Genom beslut den 10 oktober 1952 fann *Kungl. Maj:t* den av Frykberg gjorda ansökningsen ej föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Utskottet. Av utredningen framgår, att Kungl. Maj:t nyligen lämnat en av Frykberg — vilken uppbär författningsenlig pension — hos Kungl. Maj:t gjord ansökan om att få komma i åtnjutande av förhöjda pensionsförmåner utan bifall. För egen del kan utskottet inte finna sådana skäl vara förebragta, att riksdagen nu skulle, med frångående av Kungl. Maj:ts beslut, tillerkänna honom någon förhöjning av hans pensionsförmåner. Ett beslut i sådan riktning skulle, såsom försvarets civilförvaltning påpekat, strida mot hittills tillämpad praxis och även vara ägnat att leda till icke önskvärda konsekvenser. Utskottet hemställer fördens skull,

att motionen II: 6 icke må av riksdagen bifallas.

3:o) **Förra vikarierande småskollärarynnan Elin Håkansson.** I motionen II: 263 hemställer herr *Pettersson* i Norregård, att riksdagen måtte besluta att 1947 års tjänstepensionsreglemente för folkskolan må tillämpas för småskollärarynnan Elin Håkansson.

Till stöd för ifrågavarande förslag anför motionären följande.

Småskollärarynnan fröken Elin Håkansson, Sunnerby, Vrigstad i Jönköpings län, född den 3 januari 1891, har sedan den 2 maj 1920 till och med den 30 juni 1953 under sammanlagt 19,2 läsår tjänstgjort som vikarierande lärarinna, mestadels som sjukvikarie, inom olika skoldistrikt i Småland och Blekinge. På grund av lärartjänstens art föreligger ingen rätt till tjänstepension, varför fröken Håkansson fram till den tid, då hon är berättigad till folkpension, saknar inkomstmöjligheter. Det skall vidare anföras att hon är obemedlad. Fröken Håkansson, som skött sina tjänsteåligganden utomordentligt väl, borde efter det arbete hon under så lång

tid nedlagt för det uppväxande släktets fostran och förkovran erhålla rätt att från och med avslutandet av sin senaste tjänstgöring uppbära pension från statens pensionsanstalt enligt 1947 års tjänstepensionsreglemente för folkskolan, trots att hon inte innehåft vare sig ordinarie eller extra ordinarie befattning som lärarinna.

Utskottet. Enär den föreliggande pensionsfrågan är av beskaffenhet att i första hand böra prövas av Kungl. Maj:t, hemställer utskottet, att motionen II: 263 icke må av riksdagen bifallas.

4:o) **Biträdande läraren i rytmik och solfège vid musikhögskolan Karin Fredga.** I motionen II: 255 hemställer herr *Sundström*, att riksdagen måtte bevilja fröken Karin Fredga en pension till skäligt belopp att utgå av statsmedel från tidpunkten för hennes avgång från lärarbefattningen vid musikhögskolan.

Av handlingarna i ärendet inhämtas,

att fröken Fredga är född den 31 maj 1884;

att hon, efter studier vid rit- och målarskola samt musikstudier, åren 1905—1921 bedrev privat pianopedagogisk verksamhet och jämsides därmed vissa tider undervisade i teckning vid Nääs slöjdseminarium, vid folkskoleseminariet i Göteborg och vid Göteborgs högre samskola;

att hon år 1923 vid Dalerozeinstitutet i Genève förvärvade certifikat som rytmiklärare samt år 1925 avlade högre s. k. diplomexamen vid Institut Jaques-Dalroze i Paris;

att hon år 1926 upprättade Svenska Dalerozeinstitutet i Stockholm, omfattande dels rytmikundervisning enligt den s. k. Daleroze-metoden för barn och amatörer, dels — fr. o. m. år 1933 — utbildning av rytmiklärare, vilken undervisningsanstalt alltsedan budgetåret 1946/47 åtnjuter årligt statsbidrag med 10 000 kronor;

att hon jämsides härmed ötvat en omfattande rytmikundervisning vid olika undervisningsanstalter;

att hon alltsedan år 1935 under i regel fyra veckotimmar meddelat undervisning i rytmik och solfège vid musikhögskolan och operaskolan;

samt att hennes sistnämnda anställning beräknas upphöra med utgången av vårterminen innevarande år.

I en den 16 januari 1951 dagtecknad skrift anhöll fröken Fredga hos Kungl. Maj:t att erhålla pension med hänsyn till den av henne innehavda tjänsten såsom biträdande lärare i rytmik och solfège vid musikhögskolan.

Musikaliska akademiens styrelse anförde i anledning av fröken Fredgas ansökan följande.

Sedan undervisningen i rytmik under första decenniet av 1900-talet börjat utveckla sig till de former, vari denna undervisning numera bedrives, har det även ingått i allmänna medvetandet, att denna musikundervisning är av grundläggande betydelse för all musikalisk lärarverksamhet. Såsom framgår av fröken Fredgas ansökan med därvid fogade handlingar, har hon ut-

rättat ett verkligt pionjärbete här i landet på detta musikens område, ett förhållande som musikaliska akademiens styrelse oförbehållsamt vill vitsorda. Med hänsyn härtill och alldeles särskilt till den betydelse som rytmikundervisningen numera spelar som musikostrande medel och det fundament den därigenom representerar för det folkliga musiklivet i vidaste bemärkelse, vill styrelsen varmt tillstyrka fröken Fredgas framställning om pension. Det synes styrelsen väl motiverat, att hänsyn vid bestämmandet av pensionens belopp toges även till den omfattande undervisning, som fröken Fredga, i stor utsträckning utan ersättning, meddelat i de allmänna skolorna.

Statskontoret — som av handlingarna fann framgå, att fröken Fredgas huvudsakliga verksamhet varit förlagd till det av henne grundade institutet, att denna verksamhet utgjort hennes egentliga förvärvskälla samt att den undervisning hon bedrivit vid statliga institutioner varit av relativt begränsad omfattning — kunde icke finna skäl tillstyrka att pension av statsmedel bereddes henne.

Genom beslut den 30 november 1951 fann *Kungl. Maj:t* ansökningen icke föranleda någon *Kungl. Maj:ts* åtgärd.

I *den nu väckta motionen* anföres till stöd för det däri väckta förslaget i huvudsak följande.

Även om fröken Fredgas verksamhet vid musikhögskolan omfattat få veckotimmar, så har den på grund av sin nyskapande karaktär varit av mycket stor betydelse. Den har utgjort ett led i det pionjärbete för en ökad och mera allmän insikt om rytmikens värde såsom ett medel i uppfostrans tjänst, vilket utgör fröken Fredgas med sällsynt hängivenhet och uthållighet och under stora personliga uppoffringar utförda livsverk. Sedan hon förskaffat sig grundlig rytmiklärarutbildning och diplomerats från Dalcrozeinstitutet i Genève, övergav hon sin tidigare verksamhet för att helt ägna sig åt uppgiften att göra rytmiken känd i vårt land och skapa förståelse för dess betydelse. Denna uppgift har hon med outtröttlig energi och utan hänsyn till om hon erhållit någon eller ingen ersättning för sitt arbete, genomfört under tre årtionden. Att hennes ansträngningar givit resultat framgår bl. a. därav, att hon av kursplanedelegationen inom 1946 års skolkommission anmodats biträda med utarbetande av anvisningar för undervisning i rytmik på skolans lågstadium. Ett mycket stort antal pedagoger och läkare ha också på grund av de erfarenheter, som den av fröken Fredga i skilda skolor anordnade försöksundervisningen givit, förklarat sig övertygade om det mycket stora värdet av denna undervisning. Att rytmikundervisning, trots dess allmänt erkända betydelse, tills vidare endast i undantagsfall förekommer i skolorna beror dels på den ännu mycket knappa tillgången på utbildad lärarkraft, dels på att anslag för ändamålet i allmänhet icke står till förfogande. Det torde vara uppenbart, att fröken Fredgas banbrytande insats på ett för ungdomens fostran viktigt område har varit av stor allmän betydelse och förtjänar erkännande och tacksamhet. Hennes verksamhet har givit henne ett knappt levebröd, men hon har icke haft möjlighet att på ett betryggande sätt sörja för sin ålderdom. Det synes därför rimligt, att hon av statsmedel tillerkännes pension.

Utskottet. Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, har fröken Fredgas undervisning vid musikhögskolan och operaskolan varit av relativt begränsad omfattning, i genomsnitt allenast fyra veckotimmar. Även med beaktande av fröken Fredgas insatser på det område, varom här är fråga, kan utskottet därför icke tillstyrka att fröken Fredga — vars pensionsfråga redan prövats av Kungl. Maj:t utan att föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd — nu skulle beredas pension av statsmedel genom särskilt beslut av riksdagen.

Aberopande det anförda hemställer utskottet,
att motionen II: 255 icke må av riksdagen bifallas.

5:o) **Docenten Richard Engländer.** I motionen II: 85 hemställer herr *Munk-tell*, att en årlig pension å 6 000 kronor fr. o. m. den 17 februari 1954 måtte beviljas docenten i musikforskning vid Uppsala universitet, dr phil. Richard Engländer.

Av handlingarna i ärendet inhämtas,
att Engländer är född i Leipzig den 17 februari 1889 och förvärvade svenskt medborgarskap år 1947;

att han, efter att tidigare ha varit verksam i Tyskland såsom forskare, lärare och praktiskt utövande musiker på operakonstens område, alltsedan år 1938 i Uppsala bedrivit egna forskningar, vetenskaplig undervisning och folkbildande verksamhet inom musikforskningens och musikpedagogikens område;

att han därvid även tjänstgjort som arkivarbetare, år 1947 tilldelats forskarstipendium för flyktingar och, efter att samma år ha blivit svensk medborgare, utnämnts till docent i musikforskning vid Uppsala universitet år 1948;

samt att han under åren 1948—1951 åtnjutit bidrag ur humanistiska sektionens docentstipendiefond med sammanlagt 8 450 kronor och sedan den 1 januari 1949 är innehavare av Burmans docentstipendium å 3 600 kronor för år, vilket stipendium han emellertid nödgats avstå med utgången av år 1953.

I skrivelse den 9 maj 1953 till kanslern för rikets universitet hemställde *större akademiska konsistoriet i Uppsala*, att kanslern ville utverka en årlig pension till Engländer.

I skrivelse den 26 oktober 1953 till Kungl. Maj:t tillstyrkte *kanslern för rikets universitet*, att årlig pension beviljades Engländer med skäligt belopp.

Statskontoret fann sig i avgivet utlåtande med hänsyn till arten och kortvarigheten av Engländers verksamhet vid Uppsala universitet eller eljest i det allmännas tjänst icke kunna understödja framställningen.

Genom beslut den 11 december 1953 fann *Kungl. Maj:t* framställningen icke föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

I den nu väckta motionen anför motionären — under erinran att riksdagen tidigare i några fall beviljat pension åt universitetsdocent eller efter-

levande till universitetsdocent — till stöd för det däri framförda förslaget i huvudsak följande.

Engländer anlände till Sverige som politisk flykting från Tyskland i maj 1939 och blev svensk medborgare i november 1947, varefter han 1948 förordnades till docent i musikkforskning. Redan innan Engländer nödgades ta sin tillflykt till Sverige hade han skaffat sig ett känt namn som musikvetenskapsman och musiker, och han hade redan i Tyskland gjort mycket framstående insatser inte minst som utforskare av svensk musikhistoria under Gustaf III:s tid. Vid bedömningen av frågan om pension till honom bör inte denna omständighet förbises.

Under de snart 15 år Engländer har varit verksam i Sverige har han också tillfört svensk kultur bidrag och impulser, som vida torde överstiga vad som är vanligt för universitetsdocenter. Hans forskningsinsatser under denna tid har av sakkunniga både inom och utom Sverige bedömts som synnerligen framstående, och det framgår klart att hans bidrag till just svensk musikhistoria är banbrytande. Att han med heder skulle ha beklätt en professur inom sin vetenskap, om en sådan hade kunnat erbjudas honom, är också höjt över varje tvivel. Hans lärarverksamhet vid Uppsala universitet har varit mycket högt skattad, och det bör även framhållas att han under tio år har varit en hängiven medarbetare i folkbildningens tjänst som lärare vid det s. k. Folkuniversitetet.

Engländers insatser är emellertid inte begränsade till det vetenskapliga arbetet och lärarverksamheten. Hans enastående kännedom om och inlevelse i svensk musik från 1700-talet och början av 1800-talet har inspirerat honom att iordningställa och framföra program i radio och på konserter. Därmed har han på ett utomordentligt sätt förnyat och berikat repertoaren av svensk musik. Även på detta område har han givit banbrytande impulser och gjort insatser av bestående värde.

Docenten Engländers sällsynt förnämliga insatser framgår klart av de omdömen, som avgivits om honom av framstående musikkännare. Detta material jämte humanistiska sektionens förutnämnda framställning kommer under hand att ställas till utskottets förfogande. Jag vill därvid framhålla att professor Knud Jeppesen är en av världens erkänt ledande musikkforskare.

Ytterligare en omständighet vill jag framhålla, nämligen att det skulle vara orimligt att invända, att Engländer själv kunde ha sört för sin pensionering. Han anlände hit för knappt 15 år sedan och var då utan alla ekonomiska tillgångar. Hans inkomster har därefter varit små, emedan han av ideella skäl har valt att ägna största delen av sin kraft åt en kulturell synnerligen värdefull men pekuniärt föga lönande vetenskaplig och konstnärlig verksamhet. Kravet att själv sörja för sin trygghet på ålderdomen kan icke rimligen ställas på en man som har haft Engländers hårda levnadsöden och trots detta har gjort en stor insats i svenskt kulturliv. Något för framtiden farligt prejudikat skulle det därför inte vara att bevilja denne ovanligt förtjänt man en skälig pension.

Det synes vara en hederssak att staten visar sin tacksamhet för detta arbete i Uppsala universitets tjänst och för denna kulturinsats av bestående värde genom att trygga Engländers ålderdom.

Utskottet finner sig sakna anledning att intaga någon annan ståndpunkt till Engländers pensionsfråga än den, som innefattas i Kungl. Maj:ts nyligen meddelade avslagsbeslut, och hemställer därför,

att motionen II: 85 icke må av riksdagen bifallas.

6:o) Förrre akademiträdgårdsmästaren G. O. E. Sälldin (*tilläggs pension*). I motionen II: 86 hemställer herr *Munktell*, att riksdagen måtte bevilja f. d. akademiträdgårdsmästaren vid universitetet i Uppsala, trädgårdsarkitekten kand. phil. Gustaf Sälldin, skälig tilläggs pension.

Av handlingarna i ärendet inhämtas,

att Sälldin är född den 2 januari 1887;

att han läsåret 1924/25 tjänstgjort som amanuens vid botaniska institutionens systematiska avdelning vid universitetet i Lund;

att han under tiden 1 november 1925—31 oktober 1926 tjänstgjort som lärare vid Fredrika Bremerförbundets med statsmedel understödda fruktodlings- och trädgårdsskola Apelryd;

att han under tiden 1 februari 1931—31 oktober 1935 *dels* i full omfattning uppehållit befattningen såsom akademiträdgårdsmästare vid Uppsala universitet under sammanlagt 1 år 7 månader 17 dagar samt bestritt hälften av den med samma tjänst förenade tjänstgöringsskyldigheten under 9 månader 21 dagar, *dels ock* innehaft arvodestjänst vid universitetet, varvid han haft att utföra sådana byggnadstekniska uppdrag som åligger innehavaren av den senare inrättade, mot 27 lönegraden svarande arvodestjänsten som byggnadsingenjör vid universitetet;

att han under tiden 1 november 1935—31 januari 1953, då han avgick med pension, innehaft ordinarie tjänst såsom akademiträdgårdsmästare vid universitetet i 22 lönegraden;

att han efter inträdet i pensionsåldern uppehållit sistnämnda tjänst intill utgången av september 1953;

samt att han vid inträdet i pensionsåldern kunde åberopa en tjänstetid i pensionshänseende av 17 år 3 månader.

I två till Kungl. Maj:t ställda skrifter, dagtecknade den 26 och den 29 november 1952, anhöll Sälldin *dels* att den av honom innehavda befattningen måtte för honom personligen uppflyttas till lönegraden Ca 26, *dels ock* att han måtte såsom tjänstår i pensionshänseende få tillgodoräkna förenämnda under åren 1931—1935 fullgjorda tjänstgöring såsom tillförordnad akademiträdgårdsmästare resp. såsom arvodestagare vid Uppsala universitet samt att därjämte om möjligt hans omförmälda amanuensjänstgöring vid Lunds universitet och hans lärartjänstgöring vid trädgårdsskolan Apelryd måtte få tagas i beräkning såsom tjänstår för pension.

Mindre akademiska konsistoriet, som inhämtat att den Sälldin författningsenligt tillkommande avkortade pensionen uppginge till allenast 494 kronor 42 öre för månad (full pension: 859 kr. 86 öre per månad), tillstyrkte utverkande åt Sälldin av skälig tilläggs pension.

Kanslern för rikets universitet anförde i avgivet utlåtande i huvudsak följande.

Sedan riksdagen bifallit av Kungl. Maj:t i prop. 1952: 241 gjord framställning om oförändrad placering för akademiträdgårdsmästaren i Uppsala tillstyrker jag i första hand rätt för Sälldin att för beräkning av pensionsförmåner tillgodoräkna *dels* den tid av sammanlagt 19 månader 17 dagar

som Sälldin i full omfattning uppehållit akademiträdgårdsmästarbefattningen i Uppsala, dels ock den tid av 9 månader 21 dagar, varunder han uppehållit hälften av den med nämnda befattning förenade tjänstgöringsskyldigheten. Vid bifall härtill skulle Sälldins pensionsförmåner komma att uppgå till 551 kronor 75 öre för månad. Enligt min mening torde vid beräkning av Sälldins pensionsförmåner jämväl hänsyn böra tagas till hans tjänstgöring som amanuens vid universitetet i Lund ävensom till hans tjänstgöring som lärare vid Fredrika Bremerförbundets fruktodlings- och trädgårdsskola Apelryd. Under återopande av vad jag sålunda anfört får jag hemställa att Kungl. Maj:t måtte, utöver den Sälldin författningsenligt tillkommande pensionen, åt honom medgiva eller utverka tilläggspension med skäligt belopp.

Statskontoret anförde i avgivet utlåtande följande.

Av för statskontoret tillgängliga handlingar framgår, att Sälldin uppnådde den för honom gällande pensioneringsperiodens övre gräns den 31 januari 1953 och att han då i pensionshänseende kunde återopa en tjänstetid av 17 år 3 månader.

Sälldin har åren 1931—1935 uppehållit akademiträdgårdsmästarbefattningen vid universitetet i Uppsala under 1 år 7 månader 21 dagar i full omfattning och under 9 månader 21 dagar till hälften. Efter vederbörlig reduktion av sistnämnda tid uppgår den sammanlagda tjänstgöringen till 2 år 17 dagar. Statskontoret tillstyrker, att Sälldin för pension får tillgodoräkna två tredjedelar av denna tid liksom ock av tiden 1 november 1925—31 oktober 1926, då han varit lärare vid trädgårdsskolan Apelryd och därvid, såvitt ämbetsverket kunnat utröna, haft en undervisningsskyldighet av över 20 veckotimmar. Tillgodoräkningsmedgivandet bör alltså omfatta 2 år.

Enligt vad handlingarna utvisar har Sälldin vidare för universitetets räkning utfört vissa uppdrag med konstruktions- och byggnadsarbeten för växt- och hus i botaniska trädgården i Uppsala. Statskontoret anser sig icke kunna tillstyrka, att hänsyn därtill tages i förevarande sammanhang. Vad även angår den av Sälldin innehavda anställningen som amanuens vid universitetet i Lund läsåret 1924—1925, bör densamma med hänsyn till den därmed föränade ringa dagliga tjänstgöringen enligt ämbetsverkets mening icke heller tagas i betraktande.

Universitetskanslerns hemställan, att Sälldin måtte erhålla tilläggspension, kan statskontoret icke biträda.

Genom beslut den 10 april 1953 medgav *Kungl. Maj:t*, att Sälldin finge av tid, varunder han före tillträdet av pensionsberättigande befattning uppehållit akademiträdgårdsmästarbefattningen vid universitetet i Uppsala, såsom tjänstår i pensionshänseende tillgodoräkna ett år fyra månader. Vad Sälldin i övrigt hemställt fann *Kungl. Maj:t* icke föranleda någon *Kungl. Maj:t*s åtgärd.

I den nu väckta motionen anföres till stöd för det däri framförda förslaget bl. a. följande.

Då Sälldin av den tid om 22 år 8 månader, som han tjänstgjort vid universitetet i Uppsala, och av den tid om 2 år, under vilken han tjänstgjort som lärare och amanuens, i pensionshänseende får tillgodoräkna endast 17 år 7 månader, är den till honom utgående pensionen mycket liten, endast 538 kronor per månad.

Av förut nämnda handlingar framgår att lönegrad Ca 22 måste anses hava

varit för låg för Sälldins vidkommande med hänsyn till hans kompetens och till arten och omfattningen av hans tjänstgöring. Uppflyttning i högre lönegrad har för Sälldin tidigare begärts och tillstyrkts. Det torde även vara skäligt, att vid beräkningen av pensionen hänsyn toges till den tid, under vilken Sälldin innehaft arvodestjänst vid universitetet i Uppsala samt till hans tjänstgöring som lärare vid Fredrika Bremerförbundets fruktodlings- och trädgårdsskola i Apelryd.

Med hänsyn till föreliggande omständigheter synes det skäligt att Sälldin beviljas tilläggspension.

Utskottet. Vad i motionen anförts till stöd för det däri framförda förslaget utgör enligt utskottets mening icke tillräcklig anledning för riksdagen att — med frångående av Kungl. Maj:ts beslut om tillgodoräkning av tjänstår för pension — besluta om tilläggspension åt Sälldin. Utskottet hemställer därför,

att motionen II: 86 icke må av riksdagen bifallas.

7:o) **Förre kronojägaren K. W. L. Jansson.** I motionen I: 50 hemställer herr *Grym*, att riksdagen måtte medgiva, att f. kronojägaren K. W. L. Jansson såsom tjänstår i pensionshänseende får tillgodoräkna så stor del som erfordras för att han skall komma i åtnjutande av hel pension.

Av handlingarna i ärendet inhämtas,

att Jansson är född den 26 december 1889;

att han innehade anställningar såsom skogvaktare på Åkers styckebruks rekognitionsskog under tiden 1 mars 1920—30 april 1930 och såsom bevakare därstädes under tiden 1 maj 1930—30 juni 1934, eller sammanlagt 14 år 4 månader;

att han — efter statens övertagande av rätten till rekognitionsskogen — innehade anställning såsom bevakare på kronoparken Åker under tiden 1 juli 1934—31 december 1937 eller således 3 år 6 månader;

samt att han innehaft ordinarie befattning såsom kronojägare i Åkers västra bevakningstrakt av Gripsholms revir under tiden 1 januari 1938—30 september 1950 eller således 12 år 9 månader, därav 9 månader efter uppnåendet av stadgad pensionsålder.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 25 februari 1950 gjorde *domänstyrelsen* framställning i fråga om tjänstårsberäkning i pensionshänseende för Jansson. Styrelsen hänvisade därvid till ett av ämbetsverkets personalkontor upprättat memorial, vari anfördes bl. a. följande.

Såsom framginge av kungl. brev den 15 juni 1934 hade kronan i och med tillträdet av rätten till Åkers styckebruks rekognitionsskog den 1 juli 1934 övertagit brukets rättigheter och skyldigheter gentemot Jansson samt kronoskogvaktaren G. Axelsson. Enligt vad jägmästaren i Gripsholms revir meddelat, förelåge icke något skriftligt avtal rörande de nämnda rättigheterna eller skyldigheterna. Varje befaltningshavare i brukets tjänst hade dock kvarstått i tjänst, så länge han kunnat fullgöra sina skyldigheter, varefter pension beviljats. Den senast av bruket pensionerade kronoskogvaktaren hade vid sin avgång år 1923 erhållit en årlig pension av 1 200 kronor

jämte fri bostad och vedbrand, de båda sistnämnda förmånerna då uppskattade till 300 kronor per år. Den i nämnda kungl. brev omförmälda Axelsson hade efter mera än 30 års anställning av domänstyrelsen tillerkänts pension fr. o. m. den 1 september 1937, motsvarande hel pension för e. o. kronojägare, eller 1 716 kronor för år, ehuru han aldrig vunnit anställning som kronojägare hos domänverket. Med anledning av det anförda förutsattes, att Jansson kunde tillgodoräknas hela sin anställningstid hos bruket som tjänstår för pension. Likaledes förutsattes, att han skulle kunna helt tillgodoräkna även tiden 1 juli 1934—31 december 1937, då han efter statens övertagande av rekognitionsskogen tjänstgjort såsom bevakare — motsvarande kronojägare inom bevakningsstrakt — inom Åkers västra bevakningsområde mot en kontant årlig lön av 3 504 kr. jämte fast årligt resekostnadsanslag. Den omständigheten att Jansson under 3 1/2 år efter statens övertagande av skogen ej erhållit pensionsberättigande förordnande, synes icke böra hindra hans tillgodoräkning av denna tid såsom tjänstår för pension. Under förutsättning att Jansson kunde tillgodoräkna hela sin anställningstid skulle han kunna tillerkännas hel ålderspension av 4 860 kronor per år intill 67 årsåldern och 4 068 kronor per år för tiden därefter.

Domänstyrelsen hemställde, att Kungl. Maj:t måtte medgiva Jansson hel tillgodoräkning av anställningstiden den 1 mars 1920—den 31 december 1937 såsom tjänstår för pension.

Statskontoret erinrade i avgivet utlåtande om att Jansson vid uppnådd pensionsålder den 31 december 1949 författningsenligt kunnat för pension tillgodoräkna högst 12 tjänstår. Enligt vad handlingarna utvisade, hade kronan genom avtal vid tillträdet av Åkers styckebruks rekognitionsskog övertagit brukets rättigheter mot Jansson och kronoskogvaktaren Axelsson. Den sistnämnde hade tidigare av domänstyrelsen medgivits rätt att helt tillgodoräkna sin anställningstid vid bruket. I ärendet inhämtades vidare, att någon pensionsrätt ej varit tillförsäkrad befattningshavarna vid Åkers styckebruk men att bruket genom beslut från fall till fall tillförsäkrat dem pension. Härvid ifrågakomna förmåner hade emellertid ej varit av sådan storlek, att de kunnat anses likvärdiga med dem som vid samma tidpunkt tillkommit motsvarande befattningshavare vid domänverket. Statskontoret kunde endast tillstyrka en tillgodoräkning till två tredjedelar av Janssons anställningar intill den 1 januari 1938 eller 11 år 10 månader.

Genom beslut den 12 maj 1950 medgav *Kungl. Maj:t* med stöd av 15 § 3 mom. 1947 års allmänna tjänstepensionsreglemente, att Jansson finge såsom tjänstår för pension tillgodoräkna 11 år 10 månader av tiden 1 mars 1920—31 december 1937.

I en den 31 maj 1950 dagtecknad skrift anhöll Jansson härefter hos Kungl. Maj:t om omprövning av Kungl. Maj:ts beslut av den 12 maj 1950 och anförde därvid, att han ansåge sig äga rätt till full pension.

Domänstyrelsen tillstyrkte framställningen, varemot statskontoret anförde, att såvitt ämbetsverket kunnat finna några sådana förhållanden icke åberopats som kunde motivera en ändring av Kungl. Maj:ts förenämnda beslut.

Genom beslut den 13 juni 1952 fann *Kungl. Maj:t* ansökningen ej föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

I den nu föreliggande motionen anför motionären — under erinran att Jansson f. n. åtnjuter avkortad tjänstepension med grundbelopp, motsvarande 96/120 av för honom gällande tjänstepensionsunderlag — bl. a. följande.

Såväl Jansson som Axelsson voro av Åkers styckebruk muntligen tillförsäkrade pension, vilken brukade utgå med samma belopp som var fastställt för domänverkets kronojägare. Kronoskogvaktarna erlade ingen pensionsavgift. Som ett exempel kan nämnas, att från den 1 november 1922 pensionerades av Åkers styckebruk kronoskogvaktaren Nilsson. Årspensionen uppgick till 100×12 kronor samt fri bostad om två rum och kök samt vedbrand, vilka förmåner uppskattas lägst till 305 kronor. Den årliga pensionen blev alltså ($1\,200 + 305 =$) 1 505 kronor. Såsom vittne åberopas brukskamreraren Oskar Karlsson, Åkers styckebruk, som varit och fortfarande är anställd hos bruket sedan år 1910.

Jansson konstituerades och förordnades att fr. o. m. den 1 januari 1938 vara tjänsteman i 9:e lönegraden vid domänverket »med rätt för Jansson att åtnjuta avlöningsförmåner enligt gällande avlöningsreglemente för tjänstemän vid domänverket och med skyldighet att vara underkastad de för avlöningens åtnjutande stadgade villkor». Jansson inträdde i stadgad pensionsålder 60 år den 27 december 1949 och skulle alltså avgå ur tjänst den 31 december 1949. Med domänstyrelsens tillstånd kvarstod han i tjänst t. o. m. den 30 september 1950.

Kungl. Maj:t har med åberopande av 1947 års pensionsreglemente, § 15 mom. 3, icke beviljat full pension. Såsom kronoskogvaktare för tiden 1 mars 1920—31 december 1937, utgörande 17 år 8 månader, får pension tillgodoräknas för 11 år och 10 månader, alltså för 2/3 av tiden. Ingen hänsyn har trots påpekande tagits till stadgandet rörande Jansson i köpeavtalet för rekognitionsskogen av år 1933. Jansson har trott på full pension, när han begärde att få bli kronojägare från den 1 januari 1938. Om han kvarställt såsom kronoskogvaktare, hade han fått tjänstgöra så länge han orkat och sedan erhållit pension. Avsikt från domänstyrelsen att frånhända Jansson full pension kan icke ifrågasättas, eftersom full pension tillstyrkts hos Kungl. Maj:t.

Utskottet. Vid den prövning utskottet ägnat Janssons pensionsfråga har utskottet inte funnit tillräckliga skäl föreligga att tillstyrka en längre gående tillgodoräkning av tjänstår än som innefattas i det av Kungl. Maj:t meddelade beslutet. Utskottet hemställer därför,

att motionen I: 50 icke må av riksdagen bifallas.

8:o) Förra städerskan Elin Amanda Olsson. I motionen II: 116 hemställer herr Henriksson, att riksdagen måtte tillerkänna förra städerskan Elin Amanda Olsson ett årligt understöd med belopp riksdagen finner skäligt.

Till stöd för ifrågavarande förslag anför motionären följande.

Förra städerskan vid statens järnvägar, Elin Amanda Olsson, född den 26 mars 1879 och anställd vid Stockholms central den 1 maj 1929, slutade sin anställning den 31 december 1950. Olssons anställningstid uppgår till 21 år och 8 månader. Vid anställningens upphörande erhöll Olsson icke någon på anställningen grundad pension. Trots att Olsson — i varje fall under en del av anställningstiden — haft en arbetstid av normal omfatt-

ning har hon icke kommit att inordnas under tjänstepensionsreglementet för arbetare. Anledningen härtill torde ha varit dels att Olssons inkomster icke varit tillräckliga för att fylla de krav som uppställes, dels från 1939 att Olsson det året uppnått den åldersgräns varefter tjänstepensionsreglementet icke är tillämpligt.

Pension har heller icke kunnat utgå enligt Kungl. Maj:ts kungörelse med föreskrifter angående pensionering av viss arbetarpersonal i statens tjänst, eftersom denna kungörelse vid tidpunkten då Olsson slutade sin anställning föreskrev att av anställningstiden minst 12 år skulle ha fullgjorts före 60 års ålder. I förevarande fall uppgick anställningstiden före 60-årsåldern till icke fullt 10 år. Den 20 juni 1951 — ett knappt halvår efter det Olsson slutat sin anställning — ändrades ifrågavarande kungörelse så, att åldersgränsen höjdes till 63 år. Före 63 års ålder har Olsson en anställningstid av i det närmaste 13 år, vilket tillsammans med enligt nu gällande bestämmelser tillgodoräkningsbar anställningstid efter denna ålder ger något mer än 16 år, vilket är tillräckligt för att erhålla pension enligt här nämnda kungörelse.

Ehuru Olsson ej formellt kan göra anspråk på pension, talar starka skäl för att hon i någon form tillerkännes understöd från staten för de nära 22 år hon arbetat i statens järnvägars tjänst. Olsson, som är frånskild, saknar egna besparingar och har för sin försörjning uteslutande folkpensionen att lita till.

Utskottet. Då den väckta understödsfrågan i första hand bör prövas av Kungl. Maj:t, hemställer utskottet,

att motionen II: 116 icke må av riksdagen bifallas.

Stockholm den 12 mars 1954.

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet ha närvarit

från första kammaren: herrar Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Näs-gård, Leander, fröken Andersson, herrar Pålsson, Sundelin, Boman, Edvin Thun, Erik Svedberg, Olsén, Sunne och Rickard Svensson; samt

från andra kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Ward, Malmborg i Skövde, Ståhl, Lindholm, Rubbestad, Eriksson i Sandby, Åkerström, fröken Elmén, herrar Petterson i Degerfors, Kyling, Onsjö, Nihlfors, Karlsson i Olofström och fröken Olsson.